

# Lupij, Svìtlana

---

## Роль і місце художньої освіти в школах України (з залученням львівського досвіду)

---

Prace Naukowe AJD. Pedagogika 20, 401-406

---

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Світлана ЛУПІЙ

## **Роль і місце художньої освіти в школах України (з залученням львівського досвіду)**

Зміни, що відбулися в Україні після розпаду тоталітарної радянської системи, висунули ряд завдань, виконання яких є першочерговими для вирішення цілого ряду суспільних проблем. На сучасному етапі національного духовного відродження в Україні розвиваються глобальні процеси у системі шкільної освіти, завдання та зміст якої оновлюються з метою інтеграції у світовий освітній полікультурний простір. Серед інших пріоритетів, сучасна освіта має на меті і задоволення потреб вищого рівня, потреб людського духу. Освіта у школі скерована на розвиток і виховання у напрямку розуміння вартостей, які мають загальнолюдський характер. Це, у першу чергу, стосується естетичного виховання школярів на різних етапах їхнього навчання протягом одинадцяти років. Засобами естетичного виховання формується розуміння творів мистецтва, розширюються знання історії різних видів мистецтва, художньої культури у цілому.

Для вирішення цієї важливої проблеми в Україні створена Програма естетичного виховання школярів, яка виділена у окремий предмет. Мета Програми полягає у тому, щоб розвинути у школяра здатність сприймати і розуміти мистецький витвір, вона також сприяє розкриттю можливостей для самореалізації власного творчого потенціалу. У 2004 році наказом Міністерства освіти України було затверджено Концепцію художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексну програму художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних закладах.

Формування інтересів і потреб особистості школяра здійснюється різними засобами, у їх числі і засобами образотворчого чи декоративно-ужиткового мистецтва. Успіх тут забезпечується лише у тому випадку,

коли учень не лише володіє можливостями самостійної образотворчої практики, а й теоретично підготовлений до сприйняття мистецьких вартостей художніх творів.

Ось чому, одним з важливих підрозділів програми естетичного виховання у школі є вивчення образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, його теорії і практики. Мета цього теоретичного курсу полягає у тому, щоб дати учням знання історичних процесів розвитку мистецтва, його видів і жанрів, художніх стилів та напрямків, які розвивались в українському та світовому мистецтві, взаємодії національних мистецьких шкіл та творчої спадщини їх найвидатніших представників – архітекторів, скульпторів, живописців, а також ознайомити їх з різними видами артистичного ремесла.

Програма виховання дітей шкільного віку засобами мистецтва діє не лише у школі, а й у позаурочний час. Для цього створено широку мережу гуртків, художніх шкіл (державних і приватних), у яких діти на практиці реалізують свої мистецькі уподобання.

У реалізації Програми перевага надається інтегрованим виховним методикам, що сприяють розвиткові дитячої фантазії, уяви, творчих здібностей. Успішна реалізація цієї Програми багато у чому залежить від педагога, вчителя образотворчого мистецтва, який мусить мати широкий світогляд, спеціальну освіту для того, щоб активно і дійово здійснювати художнє, естетичне виховання. Він мусить знати історію мистецтва, розуміти мову художнього твору, розбиратися у законах композиції, особливостях мистецьких стилів, напрямків, течій, видів і жанрів тощо. І у той самий час він мусить бути Педагогом, тобто володіти педагогічними основами художньої педагогіки, дидактичними принципами виховання та навчання.

Ось чому, заняття з образотворчого мистецтва проводять педагоги, які мають спеціальну, мистецьку, освіту. У Львові це у більшості випадків випускники Львівської національної академії мистецтв. Деякі з них мають і другу – педагогічну освіту. Тим не менше відчутний дефіцит спеціалістів у цій освітній галузі. З метою задовольнити дефіцит викладачів художньо-естетичного циклу з цього навчального року (2011–2012) в Академії на факультеті історії і теорії мистецтва відкрито відділ педагогіки, де будуть готувати спеціалістів, для викладання образотворчого мистецтва у середніх школах України.

У загальноосвітній школі предметна сфера образотворчого мистецтва охоплює такі його види: живопис (пейзаж, портрет, натюрморт, жанрову картину); графіку (книжкову, силуетну, анімаційну, плакатну); скульптуру (рельєфну, декоративну, анімалістичну, портретну); декоративно-ужиткове мистецтві (писанкарство, витинанки, кераміку, народні іграшки, розпис,

народне малярство); такі специфічні види людської діяльності як архітектура та дизайн.

Працюючи у межах міністерської Програми, шкільні викладачі до своєї педагогічної практики підходять творчо, вносять у безпосередню роботу з дітьми багато нового, ініціюють заходи (конкурси, виставки тощо), які допомагають дитині проявити свою власну творчу ініціативу. Для прикладу пропоную ознайомитись з напрямками естетичного виховання засобами образотворчого мистецтва в одній з середніх шкіл Львова, де заняття проводить випускниця Львівської національної академії мистецтв Ольга Футорська.

Перші кроки у естетичному осмисленні світу діти роблять, навчаючись у початкових класах – 1-му – 4-ому на уроках художньої праці та образотворчого мистецтва. Вони оволодівають простими навичками: це в'язання, вирізання з паперу простих фігурок тварин, вишивання бісером, виконання аплікації – мозаїки з кольорового паперу, клаптиків шкіри, тканини.

На заняттях у 5-му класі завдання ускладнюється. Діти слухають розповіді вчителя про живопис, скульптуру, графіку, декоративно-ужиткове мистецтво. Їх знайомлять з живописними і графічними техніками, вчать ліпити з пластиліну. Паралельно вони виконують творчі завдання на вільні теми у різних техніках. Перед святом Великодня проводиться виставка під гаслом «Малеча творить писанку». Спочатку в цих виставках брали участь учні молодших класів, а тепер цим зацікавились і старшокласники.

У 6–7-му класах на ґрунті вже засвоєного теоретичного матеріалу і практичних напрацювань програма значно розширюється. Вчителька пропонує дітям певну тему, яку вони самостійно творчо інтерпретують. Наприклад, на основі творчості народних майстрів роблять іграшки з паперу або з тканини, малюють фігурки у народному костюмі, роблять ляльки, одягають їх в народний стрій, який самі ж і шують. Учні О. Футорської виконують ескізи сучасного одягу за народними мотивами і демонструють їх на міжнародній акції – Львівському тижні моди. В межах школи проводяться конкурси «Золота осінь», на яких експонується екібана, графічні та живописні твори, присвячені Львову.

У 6-му класі діти вивчають вітраж та традиційний вид народного мистецтва – живопис на склі. Спочатку виконують ескізи, потім, застосовуючи кольорову плівку, переносять ескіз на скло. Популярним, також, є розпис на пляшках, так званий пляшк-арт.

Вивчаючи декоративно-ужиткове мистецтво, діти у 7-му класі виконують орнаменти за мотивами трипільської культури: спочатку роблять ескізи, потім проєктують керамічний посуд, декорований трипільською орнаментикою. Щороку проводиться виставка «Трипільська культура».

Заключний розділ програми вивчення мистецьких дисциплін у 7-му класі – «Архітектура». Прослухавши на уроці теоретичний курс, діти

виконують творчі завдання на тему «Подорожуючи світом». Вони самостійно збирають інформацію про ту чи іншу країну – по книжках, альбомах, залучають інтернет, виконують фотографії, замальовки. При цьому не обмежуються лише архітектурою: долучають матеріал з історії країни, її природи, кулінарії. Тобто дають широке уявлення про культуру обраної країни. На основі зібраного матеріалу кожен учень виконує великоформатний лист з фотоілюстраціями, колажами, які супроводжуються коротким текстом. Окрема тема цього курсу «Металеве мереживо Львова». Діти замальовують ґрати, металеве оздоблення балконів і виконують на цій основі власні проекти.

Працюючи з олівцем, фарбами, пластиліном та іншими матеріалами, діти створюють світ, який вражає оригінальністю та несподіваністю думки, своєю безпомередністю та фантазією. Дитяча художня творчість розвиває і збагачує чуттєво-емоційну сферу дітей, активізує їхню інтелектуальну діяльність. У виборі теми, у характері її розкриття в естетично осмислених образах проявляється індивідуальне, авторське відношення до зображеного, що сприяє формуванню у дитини системи духовних і моральних цінностей та орієнтирів.

На завершальному етапі художньої освіти у середній школі провідним стає культурологічний аспект опанування історією мистецтва, який набуває значення узагальнюючого щодо вивчення мистецького циклу. Його забезпечує базовий курс «Художня культура». Згідно з освітнім стандартом він вводить у загальноосвітніх навчальних закладах, починаючи з 9-го класу і триває в усіх школах протягом 10-го – 11-го років навчання. Виховний потенціал цього курсу має полікультурну спрямованість із збереженням національних пріоритетів.

Розглядаючи проблеми естетичного виховання школярів засобами образотворчого мистецтва на прикладі Львова, слід зупинитися принаймні ще на двох важливих аспектах у напрямку здійснення цього виду діяльності на практиці. Це стосується створення дитячої галереї та організації масових мистецьких заходів, у яких беруть участь школярі різного віку.

Дитяча галерея була відкрита у Львові 2003 року. Ініціатором її створення, автором ідеї, великим ентузіастом у справі естетичного виховання шкільної молоді засобами мистецтва стала п. Ольга Михайлюк. В галереї проводились різні види діяльності: виставки дитячого малюнку, тут презентували свої твори львівські митці, відбувалися зустрічі юних художників з провідними митцями та мистецтвознавцями, майстер-класи тощо. У тому ж році на базі цієї галереї було започатковано проведення міжнародного фестивалю дитячого пленерного малюнку «Юні таланти під покровом Короля Данила». З 2006 року цей фестиваль відбувається у залах Національного музею у Львові ім. А.Шептицького. Підчас фестивалю

проводиться конкурс дитячого пленерного малюнку «Золотий мольберт». Переможець отримує приз – мініатюрний золотий мольберт з діамантом.

У 2003 році на базі Благодійного фонду «Дитяча галерея» при Львівському обласному інституті після дипломної педагогічної освіти видається освітньо – мистецький часопис для дітей старшого шкільного віку і вчителів художньо-естетичних дисциплін «Арт клас» - Головним редактором і фундатором цього видання є п.Ольга Михайлюк. Це перше і, на даний час, єдине в Україні видання, яке знайомить і дітей, і вчителів з кращими здобутками та історією вітчизняного і зарубіжного образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, архітектурою, живописними та графічними техніками, а отже, вчить розуміти і любити мистецтво, цінувати художню спадщину та її творців. Як додаток до часопису було видано два набори ілюстрацій, репродукцій світового та вітчизняного малярства.

Підводячи підсумок, слід підкреслити, що естетичне виховання засобами образотворчого мистецтва являє собою пріоритетний і перспективний напрямок шкільної освіти. Наведений вище матеріал дає приклади того, які засоби в процесі його реалізації здійснюються у Львові. Це і уроки образотворчого мистецтва у школі, і організація галереї дитячої творчості, проведення міжнародних фестивалей дитячого пленерного малюнку і видання часопису-посібника Арт клас, що став посібником для вчителів, які засобами мистецтва виховують учня як творчу особистість. Важливим кроком у цьому напрямку стало відкриття відділу «педагогіка» у Львівській національній академії мистецтв. Ці заходи в комплексі забезпечують повноцінний рівень освіти, її гуманізацію та відповідність глобалістським тенденціям сучасності.

## Література

1. Белкіна Е. *Виховання мистецтвом* // Мистецтво та освіта. – 2001. – №2. – С. 36–38.
2. Давыдов В.В. *Теория развивающего обучения*. – М.: 1996.
3. Кошманова Т.С. *Концептуальні моделі розвитку особистості школяра*. – Львів: 1994.
4. *Концепція єдиної системи естетичного виховання у загальноосвітніх школах України* // Мистецтво та освіта. – 1998. – №1. С. 2–6.
5. Крижанівська С. *Мистецтво, як засіб розвитку людини* // Арт клас. – 2008. № 3–4. – С. 160–161.
6. *Образотворче мистецтво у школі*. – Київ. – 1992 р.
7. *Пленер юних митців* // Арт клас. – 2008. № 3–4. – С. 71–81.

## Summary

### **The role and place of art education in schools of Ukraine (based on the experiences of Lvov)**

Paper is devoted to issues relevant to the modern school education in Ukraine, namely, the problems of aesthetic education. Of Lviv's experience reveals the vectors, which is a comprehensive program eestetychnoho education adopted by the Ministry of Education and Science of Ukraine. Its important unit is the study of fine and decorative art, its theory and practice. The following article examines the material means by which the Program in Lviv. This fine art lessons at school, children's art gallery, a Festival of drawing, publishing magazine-guide Art class. An important step in this direction was the opening of „pedagogy” in Lviv National Art Academy. These measures together provide a full level of education, its humanization and compliance globalist tendencies of modernity.